

Επιχειρηματική Ηθική και Ηθική των Διαπραγματεύσεων

Πληροφορίες Μαθήματος

Ηλεκτρονική Σελίδα Μαθήματος URL	https://eclass.uoa.gr/courses/PHILOSOPHY1037/
Πιστωτικές Μονάδες	7,5
Υποχρεωτικό/Επιλογής	Υποχρεωτικό
Προαπαιτούμενα Μαθήματα	Δεν υφίστανται προαπαιτούμενα μαθήματα
Τρόπος Παράδοσης	Πρόσωπο με πρόσωπο, διδασκαλία σε αίθουσα, αλλά και με τη χρήση μεθόδων εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Περιγραφή Μαθήματος

Σκοπός του μαθήματος είναι, εν κατακλείδι, να συμβάλλει στην ηθική πρόοδο των σπουδαστών σε προσωπικό, σχεσιακό, οργανωσιακό και κοινωνικό επίπεδο. Με την έννοια της ηθικής προόδου εννοούμε την επιλογή συμπεριφορών που διαχρονικά είναι πιο «καλές» ή, έστω, λιγότερο «κακές», από τις προηγούμενες. Σκοπός, λοιπόν, του μαθήματος δεν είναι η καθ' έδρας ανάδειξη της «καλής» και «κακής» συμπεριφοράς, αλλά η ανάδειξη των νοητικών, ψυχολογικών και πρακτικών εργαλείων που συμβάλλουν στην ηθική πρόοδο. Πιο συγκεκριμένα, εργαλεία όπως η διάκριση μεταξύ του «καλού» και του «κακού» (ηθικό πρόσημο), η αναγνώριση και κατανόηση των ηθικών διλημμάτων που ανακύπτουν διαρκώς στην επιχειρηματική και διαπραγματευτική πρακτική, η εμπειριστατωμένη και τεκμηριωμένη ανάλυσή τους, οι ψυχολογικοί παράγοντες που επηρεάζουν την αυτορρύθμιση και τη λήψη ηθικών αποφάσεων καθώς και πρακτικά και πραγματιστικά εργαλεία αυτοελέγχου. Απώτερος σκοπός των ανωτέρω είναι οι επιλεγμένες συμπεριφορές να έχουν ηθικό έρεισμα και αιτιολόγηση.

Διδακτικές Ενότητες

Τα αντικείμενα που καλύπτονται είναι τα ακόλουθα:

1. Κριτική Σκέψη & Ηθικά Διλήμματα στην Επιχείρηση και την Διαπραγμάτευση
2. Μετα-ηθική
3. Στερεότυπα, Διάκριση, Προκατάληψη και Αποκλεισμός
4. Συνεπειοκρατικές και Διανεμητικές Ηθικές Θεωρίες
5. Ηθική της Αυτοματοποίησης και της Κατανεμημένης Τεχνολογίας
6. Δεοντολογία, Κανονιστική Συμμόρφωση και Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη
7. Παρανομία, Αντικοινωνικότητα, Διαφθορά και Ηθική
8. Ηθική της Επικοινωνίας και Πληροφορίας
9. Αρετή και Ηθική κουλτούρα της επιχείρησης
10. Ηθική της Τεχνητής Νοημοσύνης και της Προσοχής/Συγκέντρωσης
11. Ψυχολογία της Ηθικής και Ηθική Πρόοδος

Μαθησιακά Αποτελέσματα

Με την επιτυχή ολοκλήρωση του μαθήματος, οι συμμετέχοντες θα είναι σε θέση να:

1. Συντάσσουν ορθά επιχειρήματα ή κρίνουν την ορθότητα των επιχειρημάτων άλλων ώστε να διεξάγουν ορθό διάλογο με σκοπό την εξαγωγή αληθών συμπερασμάτων στο πεδίο της ηθικής.
2. Κατανοούν τους σκοπούς της επιχείρησης και της διαπραγμάτευσης και να αναλύουν τα ηθικά διλήμματα που συνήθως προκύπτουν σε αυτές με σκοπό να μπορούν να εφαρμόσουν ηθικές θεωρίες προκειμένου να τα επιλύσουν.
3. Αντιλαμβάνονται τους λόγους για τους οποίους προτείνεται πως ηθική αξιολόγηση είναι απόλυτη ή, αντίθετα, σχετική και να διαμορφώσουν εμπειριστατωμένη άποψη επ' αυτού.
4. Αναγνωρίζουν τον ρόλο και τη σημασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην επίλυση του προβλήματος της ηθικής σχετικότητας, αλλά και της ηθικής ανάλυσης γενικότερα.
5. Αντιλαμβάνονται την ουσία των στερεοτύπων, κατανοούν τη λειτουργικότητα και την κατάχρησή τους και διακρίνουν μεταξύ της θεμιτής και της αθέμιτης διάκρισης με σκοπό να προλαμβάνουν την προκατάληψη και των αθέμιτο αποκλεισμό.
6. Κατανοούν την ουσία και τα προβλήματα των συνεπειοκρατικών ηθικών θεωριών και της θεωρίας της διανεμητικής ηθικής, με σκοπό να τις εφαρμόσουν ορθά σε ηθικά διλήμματα στην επιχείρηση ή την διαπραγμάτευση.
7. Αντιλαμβάνονται τα κύρια ηθικά διλήμματα που ανακύπτουν με την ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης στο επιχειρηματικό, κοινωνικό και διαπραγματευτικό πεδίο. φορτίο και διακρίνουν μεταξύ της αναδρομικής και της απολογιστικής ηθικής αιτιολόγησης αποφεύγοντας την ηθική απεμπλοκή και αντιμετωπίζοντας τα ηθικά διλήμματα ευθέως.
8. Κατανοούν την ουσία και τα προβλήματα των δεοντολογικών ηθικών θεωριών με σκοπό να τις εφαρμόσουν ορθά σε ηθικά διλήμματα στην επιχείρηση ή την διαπραγμάτευση.
9. Αναγνωρίζουν το ρόλο της κανονιστικής συμμόρφωσης, των κανόνων δεοντολογίας καθώς και της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης μίας επιχείρησης με σκοπό να συμβάλλουν στην πράξη στην ορθή χρήση και ανάπτυξή τους.
10. Διακρίνουν μεταξύ της παράνομης ή αντικοινωνικής ή διεφθαρμένης συμπεριφοράς και της ανήθικης συμπεριφοράς με σκοπό να τις αξιολογούν κατάλληλα στην πράξη.
11. Αντιλαμβάνονται τα κύρια ηθικά διλήμματα που ανακύπτουν κατά την συλλογή, αποθήκευση, χρήση και ανταλλαγή πληροφοριών με σκοπό να διαμορφώσουν εμπειριστατωμένη άποψη στο επιχειρηματικό και διαπραγματευτικό πεδίο.
12. Κατανοούν την ουσία και τα προβλήματα της ηθικής θεωρίας της αρετής με σκοπό να την εφαρμόσουν ορθά σε ηθικά διλήμματα στην επιχείρηση ή την διαπραγμάτευση.
13. Αναγνωρίζουν το ρόλο του ηθικού κλίματος μίας επιχείρησης με σκοπό να συμβάλλουν στην πράξη στην ορθή χρήση και ανάπτυξή του.
14. Αντιλαμβάνονται τα κύρια ηθικά διλήμματα που ανακύπτουν με την ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης στο επιχειρηματικό, κοινωνικό και διαπραγματευτικό πεδίο.
15. Περιγράφουν και κατανοούν την ψυχολογική διαδικασία λήψης αποφάσεων με ηθικό φορτίο και διακρίνουν μεταξύ της αναδρομικής και της απολογιστικής ηθικής αιτιολόγησης αποφεύγοντας την ηθική απεμπλοκή και αντιμετωπίζοντας τα ηθικά διλήμματα ευθέως.
16. Συνθέτουν όλα τα ανωτέρω με απώτερο σκοπό την προσωπική, σχεσιακή, οργανωσιακή και κοινωνική ηθική πρόοδο.

Βασικό Σύγγραμμα Μαθήματος

- Γιάννης Θανάπουλος (2021 – 4^η έκδοση), “Επιχειρηματική ηθική και δεοντολογία. Στην εποχή της εταιρικής διακυβέρνησης”.

Προτεινόμενη Βιβλιογραφία

Πρόσθετα (συμπληρωματικά) βιβλία για περισσότερο εμβάθυνση και διεθνή προσέγγιση είναι:

- J. Morrison, 2015. *Business Ethics: New Challenges in a Globalized World*. Palgrave.
- P. Stanwick & S. Stanwick, 2014. *Understanding Business Ethics*. Sage.
- T. L. Beuchamp, N. E. Bowie & D. G. Arnold (eds), 2009. *Ethical Theory and Business*. Person.
- H. Spitzek, M. Parson, W. Amann, S. Khan & E. von Kimakowitz (eds.), 2009. *Humanism in Business*. Cambridge University Press.
- D. Mele, 2012. *Management Ethics: Placing Ethics at the Core of Good Management*. Pelgrave.
- R. K. Greenleaf, 2002. *Servant Leadership: A Journey into the Nature of Legitimate Power and Greatness*. Paulist Press.

Τα εν λόγω βιβλία είναι μεν, τυπικά, εκτός εξεταστέας ύλης, ωστόσο περιλαμβάνουν σημαντικές προσεγγίσεις και απόψεις σε σχέση με τα διδακτέα αντικείμενα και, ως εκ τούτου, συνιστώνται θερμά στα πλαίσια της εμβάθυνσης για όσους έχουν το αντίστοιχο ενδιαφέρον και τη δυνατότητα.

Στην ηλεκτρονική τάξη του μαθήματος διατίθεται συμπληρωματικό υλικό όπως διαφάνειες διαλέξεων, οπτικοακουστικό υλικό, reports, επιστημονικά άρθρα και άλλα.

Η διδακτέα - εξεταστέα ύλη είναι προσβάσιμη μέσω της ηλεκτρονικής τάξης του μαθήματος.

Συναφή Επιστημονικά Περιοδικά

Σημαντικά διεθνή επιστημονικά περιοδικά που ενδεχομένως φανούν χρήσιμα αν επιθυμείτε να εμβαθύνετε στο αντικείμενο του μαθήματος είναι τα ακόλουθα:

- Business Ethics Quarterly
- Journal of Business Ethics
- Academy of Management Review
- Journal of Management

Χρονοδιάγραμμα Μελέτης Μαθήματος

Για την αποτελεσματική παρακολούθηση του μαθήματος και την επίτευξη των καλύτερων δυνατών μαθησιακών αποτελεσμάτων, σας ενθαρρύνουμε να καταναείμετε τη μελέτη σας χρονικά, βάση του χρονοδιαγράμματος μελέτης ανά εβδομάδα. Όπως θα δείτε και στο χρονοδιάγραμμα στην τελευταία σελίδα, η διδακτέα ύλη έχει συνδεθεί με το βασικό σύγγραμμα του μαθήματος και έχει κατανεμηθεί σε συγκεκριμένες εβδομάδες.

Ερωτήσεις – Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης

Στο πλαίσιο παρακολούθησης του μαθήματος μπορείτε να συμμετάσχετε σε διαδικασία αυτοαξιολόγησης. Όπως θα δείτε και στο χρονοδιάγραμμα στην τελευταία σελίδα, στην τελευταία στήλη παρουσιάζονται οι εβδομάδες που σας ενθαρρύνουμε να αυτοαξιολογηθείτε. Οι ερωτήσεις – ασκήσεις αυτοαξιολόγησης είναι διαθέσιμες στην ηλεκτρονική τάξη του μαθήματος και πιο συγκεκριμένα στις Ασκήσεις.

Αξιολόγηση Μαθήματος

Περιγραφή	Βαρύτητα
Γραπτή Εργασία	30%
Τελική εξέταση	70%
Δραστηριότητες (π.χ. παρακολούθηση βίντεο – ερωτήσεις/ασκήσεις αυτοαξιολόγησης)	Προαιρετικές

Το μάθημα αξιολογείται βάσει τελικής εξέτασης στο τέλος του εξαμήνου και εξαμηνιαίας γραπτής εργασίας.

Η γραπτή εργασία βαθμολογείται με άριστα το 10 και έχει στάθμιση 30% στον τελικό βαθμό. Η τελική εξέταση βαθμολογείται με άριστα το 10 και έχει στάθμιση 70% στον τελικό βαθμό. Για να προβιβαστείτε στο μάθημα θα πρέπει να έχετε βαθμό τελικής εξέτασης μεγαλύτερο του 5 και σταθμισμένο μέσο όρο βαθμολογίας από τελική εξέταση και γραπτή εργασία μεγαλύτερο του 5.

Η γραπτή εξέταση και η γραπτή εργασία περιλαμβάνουν συνδυασμό των ακόλουθων: Ερωτήσεις Σύντομης Απάντησης, Ερωτήσεις Ανάπτυξης, Επίλυση Προβλημάτων, Ανάλυση και σχολιασμός μελετών περίπτωσης.

Προφορική εξέταση είναι δυνατή βάσει της κείμενης νομοθεσίας.

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με πολιτικές και διαδικασίες αλλά και τα κριτήρια αξιολόγησης παρακαλώ να συμβουλευθείτε τον Οδηγό Σπουδών.

Περιγραφή Διδακτέας Ύλης Μαθήματος

Η διδακτέα ύλη του μαθήματος «Επιχειρηματική Ηθική και Ηθική των Διαπραγματεύσεων» προσφέρεται σε έξι διαλέξεις βάσει του σχετικού χρονοδιαγράμματος, οι οποίες αποτελούν διακριτές αλλά συμπληρωματικές και συναφείς προσεγγίσεις στο κεντρικό θέμα της ηθικής αξιολόγησης επιχειρηματικών και διαπραγματευτικών πρακτικών. Οι διαλέξεις αυτές εντάσσονται σε τρεις γενικότερες ενότητες ως ακολούθως:

ΕΝΟΤΗΤΑ 1^η: ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

Διάλεξη 1^η: Φιλοσοφικό, Επιχειρηματικό & Διαπραγματευτικό Ηθικό Πλαίσιο

Στην εναρκτήρια συνάντησή μας θέτουμε το πλαίσιο του μαθήματος σε διάφορα επίπεδα:

- Η Κριτική Σκέψη αποτελεί το νοητικό πλαίσιο για κάθε μορφή γνώσης ηθικής αξιολόγησης, δηλαδή αξιολόγηση η οποία δεν είναι μηδενιστική ή παρορμητική/συναισθηματική. Αναλύουμε σύντομα τη μορφή, τη λειτουργία και τα είδη των επιχειρημάτων καθώς και τις αρχές του ορθού διαλόγου.
- Εντάσσουμε την Ηθική στο φιλοσοφικό της πλαίσιο, εξετάζουμε τις πηγές της ηθικής καθώς και την εξελικτική της βάση, αναλύουμε την έννοια του καλού (και κακού) και επεξεργαζόμαστε την θεμελιώδη μορφή του ηθικού επιχειρήματος.
- Αναγνωρίζοντας τη σημασία του ιδίου συμφέροντος στην ανθρώπινη πρακτική – πολλών μάλλον στην επιχειρηματική και διαπραγματευτική πρακτική – αναδεικνύουμε το δίπτυχο βασικό ηθικό δίλημμα: το επιζήμιο για εμάς καλό ή το επωφελές για εμάς κακό.
- Μελετώντας την έννοια και φύση της επιχείρησης και της διαπραγμάτευσης εστιάζουμε την ηθική ανάλυση στο στενότερο επιχειρηματικό και διαπραγματευτικό πλαίσιο, το οποίο άλλωστε αποτελεί το κεντρικό μας αντικείμενο. Αυτή ακριβώς είναι η μεγάλη πρόκληση του συγκεκριμένου μαθήματος καθώς η επιχειρηματική πρακτική εδράζει στην μεγιστοποίηση τους

οφέλους (κερδοσκοπία αλλά όχι αισχροκέρδεια) ενώ η ηθική, ανεξαρτήτως των διχογνωμιών περί της φύσης της, είναι σαφές πως δεν σχετίζεται με την αναζήτηση, πολλώ μάλλον την μεγιστοποίηση, του ιδίου οφέλους.

Κεντρικό ζητούμενο της πρώτης μας συνάντησης είναι η ανάδειξη της σημασίας και μεθόδου της καλόπιστης συζήτησης (αυθεντικός διάλογος) που εδράζει στην κριτική σκέψη και επιχειρηματολογία και αποσκοπεί αποκλειστικά στην αναζήτηση – ακριβέστερα στην προσέγγιση – της αλήθειας κατά το δυνατό. Αναγνωρίζουμε και απορρίπτουμε τους «διαλόγους» επικράτησης, οι οποίοι εξ ορισμού αποσκοπούν αμέσως ή εμμέσως σε ίδιο όφελος (αναγνώριση, ισχύς, ματαιοδοξία, πρακτικό όφελος) οι οποίοι, άλλωστε, δεν έχουν θέση στην επιστήμη και την φιλοσοφία, πολλώ μάλλον στην ηθική.

Διάλεξη 2^η: Μετα-ηθική: Ηθική Αυθεντία, Ηθική Σχετικότητα και η Ανθρώπινη Αξιοπρέπεια.

Στη δεύτερη συνάντησή μας εξετάζουμε πιο στοχευμένα τα βασικά ερωτήματα περί της ηθικής (μετα-ηθικά ερωτήματα) που αφορούν στο επιχειρηματικό και διαπραγματευτικό πλαίσιο:

- Την εμβέλεια (το αντίκτυπο) της ηθικής κρίσης καθώς το ηθικό φορτίο (και πρόσημο) της κρινόμενης πράξης.
- Την σχετικότητα της ηθικής κρίσης και τυχόν περιορισμούς στην ελευθερία των ομάδων να προσδιορίζουν αυτοβούλως ηθικούς κανόνες.
- Την ηθική υπόσταση των ανθρώπων βασιζόμενη στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια και στα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου που τη διασφαλίζουν.
- Την αρχή της μη-διάκρισης καθώς και τις αιτιολογημένες εξαιρέσεις αυτής.
- Τον αποδεκτό και μη αποδεκτό αποκλεισμό.
- Την έννοια, φύση και σημασία της συναίνεσης καθώς και την αξιολόγηση των πράξεων που την παραβιάζουν με έμφαση στο θεμελιώδη διαχωρισμό περί των ηθικών, νομικών και αιτιωδών σχέσεων και αποδόσεων ευθύνης.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2^η: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

Διάλεξη 3^η: Ηθικές Θεωρίες: τι Πρέπει και τι Δεν Πρέπει να Κάνουμε και Γιατί;

Κατά την τρίτη συνάντησή μας ασχολούμαστε με την λεγόμενη «κανονιστική ηθική», δηλαδή το σύνολο των ηθικών θεωριών οι οποίες ορίζουν την καλή και κακή συμπεριφορά ή τους κανόνες βάσει των οποίων μία συμπεριφορά αξιολογείται ως καλή ή κακή. Υφίστανται πλείστες θεωρίες και υπο-θεωρίες ή παραλλαγές αυτών, ωστόσο εμείς επικεντρωνόμαστε στις δύο γνωστότερες και σημαντικότερες εξ' αυτών, πάντα εντός του πλαισίου της επιχειρηματικότητας και της διαπραγμάτευσης:

- Δεοντολογικές θεωρίες αναπτύσσουν γενικότερους κανόνες και θέσμια βάσει των οποίων μία πράξη αξιολογείται ηθικά.
- Συνεπειοκρατικές θεωρίες αξιολογούν την πράξη με βάση το θετικό ή αρνητικό αποτέλεσμα αυτής «στους περισσότερους».
- Ταυτόχρονα εξετάζουμε σε μεγαλύτερο βάθος την έννοια της ανθρώπινης επίδρασης (agency) τόσο γενικά όσο στο πλαίσιο της ραγδαίας ανάπτυξης της τεχνολογίας (είτε βιολογικά είτε ρομποτικά).

Κατά την ανάλυσή μας εντοπίζουμε κυρίως τα πεδία εφαρμογής αλλά και τις αδυναμίες των διαφόρων θεωριών, οι οποίες αδυναμίες μας οδηγούν στην αναζήτηση άλλων που να καλύπτουν τυχόν κενά ή να διορθώνουν τυχόν αντιφάσεις.

Διάλεξη 4^η: Ανθρωπιστική Ηθική: Δικαιώματα, Υποχρεώσεις/Καθήκοντα και Δικαιοσύνη

Κατά την τέταρτη συνάντησή μας επικεντρωνόμαστε σε ηθικές θεωρίες ή προσεγγίσεις που τοποθετούν τον άνθρωπο και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια στο κέντρο της συζήτησης, δηλαδή ως το βασικό, αν όχι μοναδικό, αντικείμενο με ηθική υπόσταση

- Αδιαμφισβήτητη αφετηρία της ανθρωπιστικής προσέγγισης είναι η καταγραφή και ταξινόμηση των αναφαίρετων ανθρωπίνων δικαιωμάτων τόσο στον εργασιακό χώρο όσο και γενικότερα.
- Ωστόσο, από την ανάλυση του διαπραγματευτικού προβλήματος, της οικονομικής πραγματικότητας αλλά και, εν γένει, της ίδιας της φύσης, προκύπτει αβίαστα πως υφίστανται φυσικοί περιορισμοί που ενίοτε, αν όχι συχνά, εμποδίζουν την εκπλήρωση όλων των δικαιωμάτων όλων των ανθρώπων. Κατά συνέπεια προκύπτει αβίαστα και η υποχρέωση (το καθήκον) όλων όσοι ασπάζονται μία ανθρωπιστική ηθική να φροντίσουν για την εκπλήρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Υπό την έννοια αυτή το καθήκον είναι το απαραίτητο συμπλήρωμα του δικαιώματος και η δικαιωματική προσέγγιση δεν μπορεί να απομονωθεί από την ταυτόχρονη ανάλυση της ευθύνης.
- Οι συνθήκες στέρξης (scarcity) ταυτόχρονα οδηγούν συχνά σε συγκρούσεις καθώς και προβλήματα διανομής. Η δικαιοσύνη και το παρεμφερές πεδίο της διανεμητικής ηθικής προσφέρουν αιτιολογημένες μεθόδους για την επίλυση των συγκρούσεων και «δίκαιη» διανομή περιορισμένων πόρων.
- Στα πλαίσια της υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αναγνωρίζουμε και σεβόμαστε ανθρωπίνες αδυναμίες και, γενικότερα, σεβόμαστε και τους συγκυριακά ευάλωτους εξ ημών οι οποίοι συχνά εμπιστευόμαστε άλλους είτε σε ατομικό επίπεδο είτε, ευρύτερα, σε κοινωνικό επίπεδο. Άλλωστε χαρακτηριστικό της διοίκησης κάθε είδους οργανισμού είναι η παροχή εξουσίας/ισχύος σε άτομα τα οποία κατευθύνουν και κινητοποιούν (ηγέτες). Ωστόσο η παρεχόμενη ισχύς συχνά χρησιμοποιείτε προς ίδιο όφελος και όχι για το συλλογικό σκοπό που παρέχεται με αποτέλεσμα να προκύπτουν φαινόμενα διαφθοράς, την οποία αναλύουμε διεξοδικά.
- Τέλος, και κατ' επέκταση, εξετάζουμε τη σχέση παρανομίας και ανηθικότητας, δύο διακριτά αλλά αλληλοεπηρεαζόμενα πεδία της ανθρώπινης διανόησης. Εξυπακούεται πως «το νόμιμο» δεν είναι «ηθικό» και τούμπαλιν, καθώς η νομιμότητα ορίζεται από τους εκάστοτε υφιστάμενος νόμους που προκύπτουν από πολιτικές διαδικασίες, ενώ η ηθική αξιολόγηση είναι μια πολλαπλασίως πιο σύνθετη νοητική/φιλοσοφική διαδικασία όπως έχει ήδη γίνει αντιληπτό από τις προγενέστερες συζητήσεις μας. Ωστόσο, υφίσταται συνάφεια καθώς, ενώ η παραγωγή των νόμων είναι φύσει πολιτική διαδικασία με έντονους (συγκυριακούς) κοινωνικούς επηρεασμούς, στοιχεία φυσικής έννοιας του δικαίου και του καλού/κακού την επηρεάζουν. Αντίστροφα, η έννοια του φυσικού δικαίου και, λιγότερο, του καλού/κακού ενδέχεται να επηρεάζονται επίσης από νομοθετήματα, κυρίως όταν αυτά είναι υπερεθνικά και αποδεικνύονται διαχρονικά. Αν και η συζήτηση αυτή είναι αισθητά βαθύτερη του στενού αντικειμένου του μαθήματός μας την εκκινούμε με αξιώσεις.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3^η: ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

Διάλεξη 5^η: Ηθική Πράξη και Ήθος: Ενάρετος Χαρακτήρας Ανθρώπων και Οργανισμών

Στη διάρκεια της πέμπτης συνάντησής μας αλλάζουμε σκοπιά και προσέγγιση από το κανονιστικό (κανόνες-δεον) προς το πρακτικό (πράξη) με εστίαση στον ηθικό χαρακτήρα (ήθος;).

- Η φυσική αφετηρία της εν λόγω προσέγγισης παγκοσμίως, πολλώ μάλλον εν Ελλάδι, είναι η Αριστοτελική έννοια της ευδαιμονίας και της αρετής, ως το κεντρικό ζητούμενο της ανθρώπινης ύπαρξης και το στοιχείο του χαρακτήρα που το επιτυγχάνει, αντιστοίχως.
- Στα πλαίσια της συζήτησης αυτής εντάσσουμε και σχετικές οργανωσιακές θεωρίες όπως της ανθρωπιστικής διοίκησης (humanistic management) καθώς και της υπηρετικής ηγεσίας (servant leadership) καθώς και θεμελιώδεις ψυχολογικές θεωρίες σχετικά με τις διάκριση και ταξινόμηση των ανθρωπίνων αναγκών. [Σημείωση: Κάποιοι γίγαντες της ανθρώπινης διανόησης όπως ο Αριστοτέλης, λόγω της ιδιοσυγκρασίας αλλά και της εποχής τους, είχαν το

χαρακτηριστικό πως ανέπτυσαν ολιστικές θεωρίες που δεν εντάσσονται απαραίτητα σε ένα στενό διανοητικό πεδίο κατά τα σύγχρονα διανοητικά πρότυπα (π.χ. φιλοσοφία, ψυχολογία, πολιτική, λογική...). Αυτό μεν καθιστά την κατανόηση των θεμάτων δυσκολότερη καθώς απαιτεί γνωστική ευρύτητα αλλά την καθιστά βαθύτερη καθώς τα υπό εξέταση θέματα δεν είναι απαραίτητο ότι εντάσσονται αποκλειστικά σε ένα και μόνο ένα από τα σύγχρονα διανοητικά πεδία. Θα ήταν ύψιστα ενδιαφέρον να βλέπαμε πως διανοητές της εμβέλειας του Αριστοτέλη θα προσέγγιζαν τα θέματα αυτά στην σύγχρονη, διανοητικά κατακερματισμένη, εποχή μας.]

- Έχοντας μεταφερθεί από το δέον στην πράξη, εξερευνούμε και το πεδίο της πρακτικής ηθικής, που ασχολείται πλέον όχι με το τι θα έπρεπε (αιτιολογημένα) να κάνουν οι άνθρωποι σε ηθικά φορτισμένες καταστάσεις βάσει γενικών κανόνων/θεωριών αλλά με το τι θα έπρεπε να κάνουν βάσει των ιδιαιτέρων χαρακτηριστικών της συγκεκριμένης κατάστασης. Η προσέγγιση αυτή είναι εμφανώς στενότερη καθώς είναι ιδιοσυγκρασιακή αλλά επιτρέπει πιο σαφείς αξιολογήσεις καθώς ενδέχεται να αποκλείσει την εφαρμογή έγκυρων μεν αλλά αντιφατικών δε ηθικών θεωριών και πορισμάτων υπό τις δεδομένες συνθήκες του θέματος.
- Ακριβώς αυτή η διαφοροποίηση μεταξύ γενικευμένων και εξειδικευμένων ηθικών πορισμάτων αναδεικνύει και την δυσκολία της αλγοριθμοποίησης της ηθικής ανάλυσης η οποία είναι ιδιαιτέρως επίκαιρη στην σύγχρονη εποχή των αυτοματοποιημένων συστημάτων (ρομπότ, αυτόνομα μέσα μεταφοράς) αλλά και της τεχνητής νοημοσύνης, θέματα με τα οποία ασχολούμαστε στην παρούσα συνάντηση.

Στην συνάντηση αυτή αναδεικνύουμε, εν τέλει, τη σημασία της πράξης και του χαρακτήρα ως πιθανώς εγγενή στοιχεία της ηθικής αξιολόγησης. Με τον τρόπο αυτό εξετάζουμε βαθύτερα την νέα μορφή ανθρώπινης επίδρασης (agency) που προσφέρει η χρήση των νέων και ραγδαία αναπτυσσόμενων τεχνολογιών. Η τεχνητή νοημοσύνη, παρά τον τίτλο της και παρά τον γνωστό σε όλους Turing test, δεν αποτελεί νοημοσύνη (τουλάχιστον όχι στην παρούσα φάση), αλλά ένα ιδιαίτερα χρήσιμο και εντυπωσιακό εργαλείο που κατασκευάστηκε από ανθρώπους και χρησιμοποιείται από ανθρώπους. Είναι ηθικά επικίνδυνη (και νομικά, και κοινωνικά και πολιτικά και....) η αντίληψη πως μπορούμε να μεταφέρουμε την ευθύνη των πορισμάτων της από τον άνθρωπο στη μηχανή.

Διάλεξη 6^η: Ψυχολογία της Λήψης Ηθικών Αποφάσεων

Στην τελευταία μας συνάντηση γινόμαστε ακόμα πιο πρακτικοί: το ερώτημα πλέον γίνεται όχι τι θα πρέπει να κάνουμε ή να μην κάνουμε, ούτε τι θα πρέπει να κάνουμε ή να μην κάνουμε σε συγκεκριμένες ενδιαφέρουσες περιπτώσεις, αλλά τι κάνουμε ή δεν κάνουμε εν τέλει και γιατί. Μάλιστα, προχωρούμε ένα βήμα περαιτέρω και εξετάζουμε τους εσωτερικούς ψυχολογικούς μηχανισμούς που ρυθμίζουν την ηθική συμπεριφορά μας (λήψη ηθικών αποφάσεων).

- Κατ' αρχάς κάνουμε τον κεντρικό διαχωρισμό μεταξύ συνειδητής και μη συνειδητής (παρορμητικής) (ηθικής) συμπεριφοράς.
- Εξυπακούεται πως στην περίπτωση της μη συνειδητής ή έστω παρορμητικής συμπεριφοράς δεν υφίσταται, εξ ορισμού, λήψη ηθικής απόφασης αυτή καθ' αυτή. Υφίσταται, ωστόσο, ενδεχομένως ηθική ανάλυση σε μεταγενέστερο χρόνο προκειμένου να αξιολογηθεί και να αιτιολογηθεί η συμπεριφορά είτε εσωτερικά (συνείδηση) είτε εξωτερικά (εξωγενής έλεγχος). Στην περίπτωση αυτή εξετάζουμε ψυχολογικές παραμέτρους όπως την εκ των υστέρων (ex post) ηθική εξουδετέρωση/απεμπλοκή η οποία μας επιτρέπει να αποδεχθούμε παρορμητικές πράξεις μας τις οποίες αντιλαμβανόμαστε, εξ των υστέρων, ως εν δυνάμει κακές.
- Πρωτίστως όμως μας ενδιαφέρει η συνειδητή λήψη ηθικών αποφάσεων η οποία ξεκινά με την επίγνωση του ηθικού φορτίου, την ηθική αξιολόγηση της προτεινόμενης πράξης, την ανάλυση του προσωπικού αντίκτυπου και διλήμματος (οφέλους σε περίπτωση ανήθικων πράξεων και ζημίας σε περίπτωση ηθικών πράξεων), καθώς και την ηθική εξουδετέρωση/απεμπλοκή στην

πρώτη περίπτωση ή την ανάληψη ευθύνης και θάρρους που απαιτείται στη δεύτερη περίπτωση.

- Στα πλαίσια της ψυχολογικής ανάλυσης αναδεικνύουμε επίσης τη σημασία της προσοχής (εστίασης) και των ελλειμμάτων αυτής στην σύγχρονη εποχή τους άμεσης ικανοποίησης (instant gratification), των υπερπολλαπλών ερεθισμάτων καθώς και του υπέρμετρου ναρκισσισμού, όλα εκ των οποίων ενισχύονται μέσω των εικονικών ηλεκτρονικών κοινωνικών δικτύων και οδηγούν όλο και περισσότερο στον παρορμητισμό και των εγωκεντρισμό.
- Έχοντας καλύψει πολλές και ποικίλες έννοιες και προσεγγίσεις στην ηθική γενικότερα αλλά και την επιχειρηματική ηθική ειδικότερα, ολοκληρώνουμε και την ανάλυση της ηθικής της διαπραγμάτευσης η οποία εδράζει στην κατανόηση της καθαρής επικοινωνίας καθώς και της αυθεντικής συναίνεσης με έμφαση στην έννοια της εξαπάτησης και των διαφόρων μορφών αυτής.

Τόσο η διεξοδική ανάλυση των προηγούμενων συναντήσεων όσο και η έμφαση στον άνθρωπο και την ψυχολογία του ανθρώπου στις τελευταίες δύο συναντήσεις αναδεικνύει, εν τέλει, την ματαιότητα της αναζήτησης της γενικής απόλυτης ηθικής «αλήθειας» τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο: τα ηθικά διλήμματα που βιώνουμε είναι πλείστα, διαρκή και συχνά αόριστα, ενώ η ισορροπία μεταξύ του ιδίου συμφέροντος και του γενικευμένου καλού – δύο στοιχείων που είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με τη διττή φύση του ανθρώπου ως έμβιο αλλά και διανοούμενο όν – είναι λεπτή και δυσεύρετη. Εξυπακούεται, λοιπόν, πως μας ενδιαφέρει πρωτίστως η διαδικασία η οποία έχει ως αφετηρία την ηθική επίγνωση και ως σκοπό την ηθική πρόοδο (να πράττουμε σήμερα καλύτερα από χθες) τόσο σε ατομικό όσο και συλλογικό επίπεδο. Αυτό, άλλωστε, είναι και το τελικό ζητούμενο του παρόντος μαθήματος στα πλαίσια της επιχειρηματικότητας και της διαπραγμάτευσης, αλλά και της μελέτης και πράξης της ηθικής γενικότερα.

Διαπραγματευτικά Παίγνια, Ηθικός Διάλογος & Ανασκοπήσεις

Παράλληλα με τις διαλέξεις θα κληθείτε να διαπραγματευτείτε σε ζεύγη τουλάχιστον δύο φορές σε ελεύθερο χρόνο με σκοπό να γίνει βιωματική μελέτη της έννοιας και της φύσης της διαπραγμάτευσης, με απώτερο σκοπό, πάντα, την ανάλυση της ηθικής της διάστασης. Επίσης, σε μία εμβόλιμη ηλεκτρονική συνάντηση θα κληθείτε να διαπραγματευθείτε ομαδικά σε μία πιο σύνθετη αλληλεπίδραση με τον ίδιο απώτερο σκοπό. Επίσης, κατά τη διάρκεια της εν λόγω εμβόλιμης συνάντησης θα κληθείτε να συμμετάσχετε σε ένα ηθικό διάλογο προς επίλυση ενός πραγματικού και σημαντικού ηθικού διλήμματος σε επιχειρηματικό πλαίσιο, με σκοπό να φανούν οι δυσκολίες και προκλήσεις της ηθικής ανάλυσης σε «ζωντανό χρόνο» και με «ζωντανό αντικείμενο».

Επιπρόσθετα, μετά από κάθε διάλεξη θα δημοσιοποιούνται οι «διαφάνειες» του μαθήματος σε μορφή pdf καθώς και με αναλυτική ανασκόπηση των σημαντικότερων σημείων της συνάντησής μας, προς διευκόλυνσής σας.

Υλικό και Αυτοαξιολόγηση

Σας ενθαρρύνουμε επίσης να μελετάτε το εκπαιδευτικό υλικό και να παρακολουθήσετε το οπτικοακουστικό υλικό βάσει του σχετικού χρονοδιαγράμματος. Επιπρόσθετα, είναι σημαντικό για εσάς να πραγματοποιήσετε τις ασκήσεις αυτοαξιολόγησης μόλις ολοκληρώσετε τη μελέτη της εκάστοτε διδακτέας ύλης, σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα (δηλαδή με την ολοκλήρωση της κάθε μίας εκ των τριών ενοτήτων), και στις περιπτώσεις λάθους ή ελλειψών απαντήσεων να επανέλθετε στο εκπαιδευτικό υλικό ώστε να εμβαθύνετε στα σχετικά σημεία.

Σύνδεση Χρονοδιαγράμματος Μελέτης και Ομαδικών Συμβουλευτικών Συναντήσεων

Τονίζουμε ότι σκοπός των Ομαδικών Συμβουλευτικών Συναντήσεων δεν είναι να παρουσιαστεί το σύνολο της διδακτέας ύλης του μαθήματος. Σκοπός των Ομαδικών Συμβουλευτικών Συναντήσεων αποτελεί η παρουσίαση σημαντικών ενοτήτων της διδακτέας ύλης και η επίτευξη συγκεκριμένων μαθησιακών αποτελεσμάτων. Είναι στη διακριτική σας ευχέρεια η μελέτη του εκπαιδευτικού υλικού σύμφωνα με τις οδηγίες και η προετοιμασία σας για την αποτελεσματικότερη παρακολούθηση των συναντήσεων με το διδακτικό προσωπικό.

Σε κάθε περίπτωση, είναι ιδιαίτερα βοηθητική για εσάς, η παρακολούθηση του οπτικοακουστικού υλικού αλλά και η μελέτη μέρους της διδακτέας ύλης βάσει του χρονοδιαγράμματος πριν τις ομαδικές συμβουλευτικές συναντήσεις.

Πίνακας με Σύνοψη Χρονοδιαγραμμάτων

Στην επόμενη και τελευταία σελίδα, ακολουθεί Πίνακας με το χρονοδιάγραμμα μελέτης της διδακτέας ύλης ανά εβδομάδα. Στην προτελευταία στήλη παρουσιάζονται οι τίτλοι των βίντεο που σας ενθαρρύνουμε να παρακολουθήσετε ανά διδακτική εβδομάδα, ενώ στην τελευταία στήλη παρουσιάζονται οι εβδομάδες που σας ενθαρρύνουμε να αυτοαξιολογηθείτε αξιοποιώντας συγκεκριμένες ασκήσεις αυτοαξιολόγησης.

Μάθημα: Επιχειρηματική Ηθική και Ηθική των Διαπραγματεύσεων					
A/A ΕΒΔΟΜΑΔ ΩΝ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΕΣ ΜΕΛΕΤΗΣ (ΑΠΟ)	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΕΣ ΜΕΛΕΤΗΣ (ΕΩΣ)	ΥΛΗ/ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΑΠΟ ΒΑΣΙΚΟ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΕΡΓΑΣΙΕΣ	ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ
1	17/2/2025	23/2/2025	ΤΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟ, ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ & ΗΘΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ Κριτική Σκέψη, Αξιολογία & Ίδιο Συμφέρον		
2	24/2/2025	2/3/2025	Σύγγραμμα: Εισαγωγή & Κεφάλαιο 1 Ανασκόπηση Αρθρογραφία	Διαπραγματευτική Άσκηση	
3	3/3/2025	9/3/2025	ΜΕΤΑ-ΗΘΙΚΗ & ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΗΘΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ Ηθική εμβέλεια, ηθικό φορτίο και ηθική σχετικότητα. Μη διάκριση, Αποκλεισμός και Συνείνεση		
4	10/3/2025	16/3/2025	Σύγγραμμα: Κεφάλαιο 2 Ανασκόπηση Αρθρογραφία	Διαπραγματευτική Άσκηση Ηθικός Διάλογος	1ο ΑΣΚΗΣΟΛΟΓΙΟ
5	17/3/2025	23/3/2025	ΗΘΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ: ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ & ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ Δεοντολογία & Συνεπειοκρατισμός Ανθρώπινη επίδραση και (κατανεμημένη) τεχνολογία		
6	24/3/2025	30/3/2025	Σύγγραμμα: Κεφάλαιο 3 & 6 & 7 Ανασκόπηση Αρθρογραφία		
7	31/3/2025	6/4/2025	ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΗΘΙΚΗ: ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ, ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ, ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ Ανθρώπινα Δικαιώματα, Υποχρεώσεις Διανεμητική Ηθική & Δίκαιο, Παρανομία, Βούληση & Αποτέλεσμα		
8	7/4/2025	13/4/2025	Σύγγραμμα: - Ανασκόπηση Αρθρογραφία	ΑΤΟΜΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ	2ο ΑΣΚΗΣΟΛΟΓΙΟ
9	14/4/2025	20/4/2025	Διακοπές Πάσχα		
10	21/4/2025	27/4/2025	Διακοπές Πάσχα		
11	28/4/2025	4/5/2025	ΗΘΙΚΗ ΠΡΑΞΗ & ΘΩΣ: ΕΝΑΡΕΤΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ/ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ Ευδαιμονία, Αρετή, Ανθρωπιστική Διοίκηση & Υψηλότερη Ηγεσία Αυτοματοποίηση, Αλγοριθμοποίηση της Ηθικής & Τεχνητή Νοημοσύνη		
12	5/5/2025	11/5/2025	Σύγγραμμα: Κεφάλαιο 4 & 5 Ανασκόπηση Αρθρογραφία	Διαπραγματευτική Άσκηση	
13	12/5/2025	18/5/2025	ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΛΗΨΗΣ ΗΘΙΚΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ Άσεινύδητη και Συνειδητή Ηθική Πράξη: Σημαντικοί Ψυχολογικοί Παράγοντες Η Ηθική της Προσοχής, της Άμεσης Ικανοποίησης και του Ναρκισσισμού/Εγωπάθειας		
14	19/5/2025	25/5/2025	Σύγγραμμα: - Ανασκόπηση Αρθρογραφία		3ο ΑΣΚΗΣΟΛΟΓΙΟ
15	26/5/2025	1/6/2025			
16			Επανάληψη		
17			Επανάληψη		